

Πλιόγκου, Β. (2009). Δικαιώματα παιδιών και οπτικοακουστικά μέσα επικοινωνίας: «νέος» στόχος για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση; Στο: Σ. Γρόσδος, Ε. Κανταρτζή & Β. Πλιόγκου (Επιμ.). Πρακτικά Πανελλήνιου Συνεδρίου με θέμα: «*Παιδί και Οπτικοακουστικά Μέσα Επικοινωνίας*» (σ. 110-121). Τελλόγλειο Ίδρυμα Τεχνών Α.Π.Θ. και Μορφωτικό Ίδρυμα της Ε.Σ.Η.Ε.Μ.Θ. Θεσσαλονίκη: Ηλεκτρονική έκδοση (ISBN: 978-960-6790-08-9).

Διαθέσιμο και στην ιστοσελίδα:

<http://www.tf.auth.gr/inst/tellogleio/gallery/synedrio%2021-22.11.2009/eisigisis.pdf>

Δικαιώματα παιδιών και οπτικοακουστικά μέσα επικοινωνίας: «νέος» στόχος για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση;

Βασιλική Πλιόγκου

Περίληψη

Ο σύγχρονος κόσμος σηματοδοτείται από τη ραγδαία εξέλιξη των επικοινωνιών. Τα Μ.Μ.Ε. και οι νέες τεχνολογίες επικοινωνίας διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη ζωή των ατόμων, των ομάδων και των κοινωνιών. Μέσω της αδιάλειπτης ροής εικόνων, παραστάσεων και πληροφοριών επαναδιαμορφώνεται το χωροχρονικό και κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο, καθώς έχει επέλθει η κατάργηση των αποστάσεων, επαναπλάθεται η εικόνα του πραγματικού κόσμου, αλλά και ανακατασκευάζεται η εικονική πραγματικότητα. Ειδικότερα, τις τελευταίες δεκαετίες, που η χώρα μας άρχισε να μετατρέπεται σε χώρα υποδοχής παλιννοστούντων και αλλοδαπών και κατά συνέπεια παιδιών με διαφορετικά εθνικά ή/και γλωσσικά χαρακτηριστικά, το εκπαιδευτικό σύστημα κλήθηκε να προσαρμοστεί στη νέα πολυπολιτισμική κοινωνική πραγματικότητα, η οποία χαρακτηρίζεται από γλωσσικό πλουραλισμό και πλουραλισμό πολιτισμικών κεφαλαίων. Αυτή την πολυπολιτισμικότητα του μαθητικού πληθυσμού καλείται η διαπολιτισμική εκπαίδευση να διαχειριστεί. Και ακριβώς στο σημείο αυτό αναδεικνύεται η σπουδαιότητα του ρόλου της οπτικοακουστικής αγωγής. Καθώς καλείται μέσα από τα εκπαιδευτικά της προγράμματα να συμβάλει στη συμβίωση, συνεργασία, αποδοχή του «άλλου» που μπορεί να έχει διαφορετικό θρήσκευμα, χρώμα, πολιτισμό, φύλο, διαφορετική εθνικότητα, γλώσσα αλλά και ατομικές διαφορές.

1. Οπτικοακουστικά μέσα επικοινωνίας, παιδική ηλικία και δικαιώματα παιδιών

Η εντεινόμενη διεθνοποίηση στους τομείς της επιστήμης, της τεχνολογίας, της οικονομίας, η έκρηξη των οπτικοακουστικών μέσων επικοινωνίας, η μετάγχιση νέων στοιχείων σε διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα, σε παγκόσμια κλίμακα, οδήγησαν στη διαμόρφωση του πολυπολιτισμικού χαρακτήρα των σύγχρονων κοινωνιών, του πλουραλισμού των μορφών διαβίωσης και της διεθνοποίησης των συνθηκών ζωής.

Οι τεχνολογικές εξελίξεις οδηγούν στη σύγκλιση των τηλεπικοινωνιών, των υπολογιστών και των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης. Η χρήση της ψηφιακής τηλεόρασης και του ηλεκτρονικού υπολογιστή, έτσι όπως εκδηλώνεται αυτή τη

στιγμή με την ανάπτυξη της ευρυζωνικότητας ¹, επιδρά καθοριστικά στις ατομικές και οικογενειακές επιλογές για επικοινωνία και ψυχαγωγία. Ωστόσο, ως αρνητική επίπτωση παρατηρείται από τη μια περιορισμός στη διατήρηση προσωπικών επαφών και στη δημιουργία κωδικών επικοινωνίας μεταξύ των μελών μιας οικογένειας, προερχόμενων και από διαφορετικές γενιές και κατά επέκταση αδυναμία σύσφιξης διαπροσωπικών σχέσεων και συναισθηματικής ισορροπίας. Από την άλλη αυξάνονται οι κίνδυνοι για τη διάπραξη ηλεκτρονικού εγκλήματος, όπως για παράδειγμα: η διακίνηση πορνογραφίας και δράση δικτύων παιδεραστίας μέσω του διαδικτύου, εξαιτίας της απρόσκοπτης διακίνησης πληροφοριών, ιδεών · αλλά και ταυτόχρονης αδυναμίας ελέγχου τους από τα κράτη, όμως και από τα ίδια τα άτομα και σε πολλές περιπτώσεις από τους γονείς των παιδιών (Καγιάφας, 2000: 205-209 ; Διαμαντάκη, 2002: 305-320).

Εντούτοις, ο σύγχρονος κόσμος σηματοδοτείται από τη ραγδαία εξέλιξη των επικοινωνιών. Τα Μ.Μ.Ε. και οι νέες τεχνολογίες επικοινωνίας διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη ζωή των ατόμων, των ομάδων και των κοινωνιών. Μέσω της αδιάλειπτης ροής εικόνων, παραστάσεων και πληροφοριών επαναδιαμορφώνεται το χωροχρονικό και κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο, καθώς έχει επέλθει η κατάργηση των αποστάσεων, επαναπλάθεται η εικόνα του πραγματικού κόσμου, αλλά και ανακατασκευάζεται η εικονική πραγματικότητα (Βρύζας, 1997: 5-7).

Και δεν είναι τυχαίο ότι τις τελευταίες δεκαετίες, όλο και συχνότερα διατυπώνεται η άποψη ότι τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και οι νέες τεχνολογίες επικοινωνίας αυτοπροσδιορίζονται ως οι βασικοί πρωταγωνιστές για τη διαμόρφωση της παιδικής κουλτούρας, καθώς εκμεταλλεύονται την κρίση των αποκαλούμενων «παραδοσιακών» φορέων κοινωνικοποίησης, όπως: της οικογένειας, του σχολείου, της εκκλησίας (Καμαριανός, 2005: 21).

Θα πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι η αναφορά στην ηλικία - στις βιομηχανικά αναπτυγμένες κοινωνίες - υπονοεί και τη μετάβαση από τη μια βιολογική φάση της ζωής ενός ατόμου στην επόμενη. Συγχρόνως, όμως, οριοθετείται το περιεχόμενο, η μορφή των διαπροσωπικών σχέσεων καθώς και η ξεχωριστή θέση που κατέχει το ίδιο το άτομο αλλά και άτομα διαφορετικής ηλικίας στην κοινωνία. Και καθώς παράγοντες, όπως: η ηλικία, το φύλο, η «φυλή», η κοινωνική τάξη, η εθνική καταγωγή, η πολιτισμική ταυτότητα, η οικογενειακή κατάσταση αποτελούν αιχμές για τη συντήρηση προτύπων κοινωνικής ανισότητας, η διερεύνηση της συγκρότησης και του προσδιορισμού της έννοιας της παιδικής ηλικίας αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον (Brannen & O, Brien, 1996: 1-12).

Εφόσον, δηλαδή, η παιδική ηλικία προσεγγίζεται ως το μεταβατικό στάδιο του νεαρού ατόμου από την ανωριμότητα προς την ωριμότητα και την ταυτόχρονη ένταξή του στον κόσμο των ενηλίκων, κατά συνέπεια και ο αποκλεισμός των παιδιών από την κοινωνική, οικονομική και δημόσια ζωή φαίνεται πως είναι «φυσιολογικός». Κι αυτό συμβαίνει όταν η προσέγγιση της παιδικής ηλικίας -ως βιολογικής περιόδου-

---

¹ Με τον όρο «ευρυζωνικότητα» νοείται η υποδομή σε δίκτυα ηλεκτρονικής επικοινωνίας για την ταχύτερη μεταφορά δεδομένων, πληροφορίας και γνώσης με πολύ χαμηλό κόστος. Ακόμη, πρόκειται για την παροχή πολύ γρήγορων συνδέσεων στο διαδίκτυο σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού με ανταγωνιστικές τιμές με τη μορφή καταναλωτικού αγαθού. Αναλυτικά, στην ιστοσελίδα: http://www.infosa.gr/infosa/el-GR/specialreports/broadband_plan.

συνοδεύεται από ένα πλήθος αρνητικών χαρακτηριστικών, όπως: ότι τα παιδιά είναι ευάλωτα, ανώριμα, ευκολόπιστα, αθώα, ανίκανα να διακρίνουν τις θετικές από τις αρνητικές καταστάσεις κ.ά. Επομένως, ακόμη κι όταν οι ενήλικοι μιλούν για προστασία των παιδιών και της παιδικής ηλικίας εννοούν εκείνη την παρέμβαση της ενήλικης κοινότητας και των θεσμών, η οποία θα είναι ικανή να διασφαλίσει τη μετατροπή της προστασίας των ανηλίκων από απλή διάθεση σε παιδαγωγική πρακτική (Νόβα-Καλτσούνη, 1996: 87-148). Δηλαδή, στο επίπεδο που το υπάρχον νομικό πλαίσιο, οι φορείς κοινωνικοποίησης, τα μέτρα κοινωνικής πολιτικής που αφορούν στην παιδική ηλικία επιτελούν και παιδαγωγική λειτουργία (Μακρυγιάννη, 1991: 744-745).

Υπό το πρίσμα αυτό, όμως, η παιδική ηλικία παρουσιάζεται ως μια ανιστορική και στατιστική πληθυσμιακή ομάδα, η οποία χαρακτηρίζεται από παθητικότητα, ενώ συγχρόνως εμφανίζεται εντελώς απομονωμένη από τις κοινωνικές συνθήκες που χαρακτηρίζουν το κοινωνικό περιβάλλον τη δεδομένη ιστορική στιγμή (James & Prout, 1990: 7-34 ; Μακρυγιάννη, 1991: 746). Ωστόσο, όταν η παιδική ηλικία προσεγγίζεται ως μία ενιαία, ομοιογενή, καθολική, εύκολα αναγνωρίσιμη αλλά και εύκολα ελεγχόμενη κοινωνική κατηγορία κι όχι ως μία πολιτισμική, οικονομική και κοινωνική κατασκευή, αφού η παιδική ηλικία δεν προϋπάρχει ως φυσική, α-χωροχρονική κατηγορία, τότε και τα παιδιά προσεγγίζονται ως μη-υποκείμενα και όχι ως δρώντα κοινωνικά υποκείμενα, τα οποία αποκτούν έναν διαρκώς αυξανόμενο ρόλο στη διαμόρφωση καταστάσεων που τα αφορούν.

Για το λόγο αυτό εξαπλουστευμένες γενικεύσεις, όπως: η επίδραση της τηλεόρασης στα παιδιά ή η σχέση του παιδιού με το διαδίκτυο, ενισχύουν απόψεις που αναφέρονται στο «μέσο παιδί» κατά αντιστοιχία με τον «μέσο τηλεθεατή» και δεν βοηθούν στην προώθηση της έρευνας στο συγκεκριμένο επιστημονικό πεδίο. Δεν βοηθούν όμως και στην προώθηση της ιδέας της καλλιέργειας κριτικής σκέψης στα παιδιά απέναντι στα οπτικοακουστικά μέσα επικοινωνίας.

Η έκρηξη των Μ.Μ.Ε. και των νέων τεχνολογιών στο σύνολο των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων είναι αδιαμφισβήτητη. Κι ακόμη, καθώς εντοπίζεται μια τάση ενοποίησης των μέχρι πρόσφατα τριών διακριτών τεχνολογικών κλάδων - της επικοινωνίας, της πληροφορίας και των οπτικοακουστικών μέσων- η εκπαίδευση και συγκεκριμένα η εκπαίδευση στις νέες τεχνολογίες αλλά και γενικότερα η οπτικοακουστική αγωγή ή η παιδεία για τα μέσα καλείται να διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο, ώστε να αποφευχθούν νέες μορφές ανισοτήτων και κοινωνικού αποκλεισμού, με πρωτεύουσα αυτή της ένταξης στην αγορά εργασίας (Ντάβου, 2005: 11-18).

Η πρόσβαση στην εκπαίδευση θεωρείται ως ένα από τα βασικότερα κοινωνικά δικαιώματα του ανθρώπου. Και μάλιστα η έννοια της εκπαίδευσης, στις δυτικές κοινωνίες των δύο περίπου τελευταίων αιώνων, είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη μετάβαση όλων των ανθρώπων σε κατάσταση που ταυτίζεται με την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και αρμόζει στο ανθρώπινο είδος, αλλά και με την απόκτηση γνώσεων από όλους τους ανθρώπους, με στόχο την επίτευξη ενεργούς συμμετοχής τους στο οικονομικό, πολιτικό και κοινωνικό γίγνεσθαι. Κατά τον τρόπο αυτό, δύνανται ικανοί να διασφαλίσουν την προστασία τους από τη διολίσθησή τους στην ανέχεια, την περιθωριοποίηση και τον κοινωνικό αποκλεισμό (Τσιάκαλος, 1999: 60-62).

Κι ως απόρροια των παραπάνω, προκύπτει η αντίληψη ότι όλα τα παιδιά θα πρέπει στο πλαίσιο της γενικής τους εκπαίδευσης να αποκτούν γνώσεις και δεξιότητες στη χρήση των τεχνολογιών, να διευκολύνονται σε ενεργητικούς τρόπους μάθησης, κυρίως όμως να αναπτύσουν κριτικές και κοινωνικές δεξιότητες για την κατανόηση των όσων συμβαίνουν γύρω τους, επιτυγχάνοντας τη διαχείριση της πληθώρας των πληροφοριών από όποιο οπτικοακουστικό επικοινωνιακό μέσο και αν προέρχονται. Με άλλα λόγια να κατακτήσουν τον αποκαλούμενο ηλεκτρονικό αλφαριθμητισμό (Buckingham, 1998: 33-43).

Έτσι, υπογραμμίζεται ότι τα παιδιά προσλαμβάνονται ως δρώντα κοινωνικά υποκείμενα, τα οποία αναγνωρίζονται ως άτομα με δικαιώματα, απόψεις, εμπειρίες, ανάγκες, αισθήματα, έχοντας μια ενεργητική διάθεση στη ζωή. Πρόκειται άλλωστε για μια εξέλιξη η οποία συμβαδίζει με την εποχή που η προστασία της παιδικής ηλικίας επιχειρείται να επιτευχθεί μέσα από τη σύνταξη της πρώτης σύμβασης προάσπισης των δικαιωμάτων των παιδιών. Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού υιοθετήθηκε στις 20 Νοεμβρίου 1989 στη Γενεύη από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών². Μετά την ομόφωνη υιοθέτησή της έχει επικυρωθεί από όλες τις κυβερνήσεις του κόσμου εκτός της Σομαλίας και των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής. Ιστορικά, είναι η ευρύτερα επικυρωμένη συνθήκη ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενώ στη χώρα μας αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού ελληνικού δικαίου, ως νόμος αυξημένης τυπικής ισχύος Ν. 2101/1992 (Ρούκουνας, 1995: 280-283). Πρόκειται για έναν μακροσκελή κατάλογο κατοχυρωμένων δικαιωμάτων, όπως: το δικαίωμα της προστασίας της ζωής, της οικογένειας, της εκπαίδευσης, της υγείας, της ειρήνης, αλλά κυρίως η προάσπιση των παιδιών από την κακοποίηση, την κακομεταχείριση, την παιδική εργασία και εκμετάλλευση. Τα μέτρα προστασίας κρίνονται πάντα με βάση «το συμφέρον του παιδιού» (Ruxton, 1996: 478-479).

Συγκεκριμένα, όσον αφορά το δικαίωμα στη γνώση η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (1989) δεν το προβλέπει αυτούσιο. Περιλαμβάνει όμως τουλάχιστον δύο άρθρα που το κατοχυρώνουν, δηλαδή το άρθρο 17 που προβλέπει την πρόσβαση σε ενημέρωση και υλικό –αναγνωρίζοντας τη σπουδαιότητα του έργου των μέσων μαζικής ενημέρωσης ως πηγής πληροφόρησης και διάδοσης. Κι ακόμη, το άρθρο 28 με το οποίο προβλέπεται το δικαίωμα στην εκπαίδευση. Παρατηρείται, δηλαδή, ότι δίπλα στις δύο βασικές μορφές γνώσης τη βιωματική, η οποία προσεγγίζεται μέσα από τις καθημερινές εμπειρίες ζωής και τις άμεσες διαπροσωπικές σχέσεις, καθώς και

---

² Συμπληρωματικά, αναφέρεται ότι εκτός από τη Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Παιδιού (1989), βασικά κείμενα του διεθνούς συμβατικού δικαίου και του ευρωπαϊκού συστήματος περιφερειακής προστασίας, τα οποία προσανατολίζονται στην εξάλειψη κάθε μορφής διακρίσεων μεταξύ των παιδιών είναι: η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (1948) στα άρθρα 1, 2 και 25 στην παράγραφο 2, η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (1950) στο άρθρο 14, η Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Παιδιού (1959), ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης του Συμβουλίου της Ευρώπης (1961) στα άρθρα 16-17. Ακόμη, το Διεθνές Σύμφωνο των Ηνωμένων Εθνών για τη διασφάλιση της προστασίας των Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων (1966) στα άρθρα 17 στην παράγραφο 1, 23, 24, το Διεθνές Σύμφωνο των Η.Ε. για τη διασφάλιση της προστασίας των Οικονομικών, Κοινωνικών και Πολιτιστικών Δικαιωμάτων (1966) στα άρθρα 7,10,11, η Απόφαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την κοινωνική προστασία των ανύπανδρων γυναικών και των τέκνων τους (1970). Αλλά και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το νομικό καθεστώς των τέκνων που γεννήθηκαν χωρίς γάμο των γονέων τους, η οποία υιοθετήθηκε από την Επιτροπή Υπουργών (1975), η Σύμβαση για την Εξάλειψη όλων των μορφών Διάκρισης κατά των Γυναικών των Ηνωμένων Εθνών (1979) στο άρθρο 16, στην παράγραφο 1, περίοδο δ (Πιλόγκου, 2002: 294-297).

τη θεωρητική -που προέρχεται από τους επισήμως θεσμοθετημένους φορείς- όπως για παράδειγμα: το σχολείο ή η εκκλησία, προστίθενται και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και επικοινωνίας ως ανεπίσημος φορέας γνώσης. Τις τελευταίες δεκαετίες μάλιστα έχουν ονομαστεί «παράλληλο σχολείο», έχοντας απασχολήσει έντονα την επιστημονική κοινότητα ερωτήματα σχετικά με το κατά πόσο οι διαμεσολαβημένες σχέσεις που δημιουργούνται μεταξύ των οπτικοακουστικών μέσων επικοινωνίας και του κοινού αποτελούν εικονικά «βιώματα», αν είναι γνώση αυτό που αποκτά σήμερα ένα παιδί από τη χρήση τους, κατά πόσο συμβάλλει στην ανάπτυξη της σκέψης και τη συγκρότηση της γνώσης του κ.ά. (Ντάβου, 2006: 47-52).

Ενδεικτικά, θα αναφερθεί το παράδειγμα του υπολογιστή και θα διερευνηθεί η προσέγγισή του ως εργαλείου γνώσης μέσα στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Η ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας επέβαλλε την αξιοποίηση του υπολογιστή και των μέσων που τον συνοδεύουν ως διεπιστημονικού εργαλείου προσέγγισης της γνώσης, ενώ η εκπαίδευση στην Πληροφορική και τις Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας ως εργαλείο για την απόκτηση πολιτισμικής και επιστημονικής γνώσης, για την εξασφάλιση της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης, για τη βελτίωση της παρεχόμενης εκπαίδευσης στα άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, κι ακόμη για την παραγωγή εξατομικευμένης εκπαίδευσης.

Υπό το πρίσμα αυτό, το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα στην προσπάθειά του να αντεπεξέλθει στις τρέχουσες κοινωνικές εξελίξεις, υιοθέτησε το Δεκέμβριο του 1997 το *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών Πληροφορικής*, βάσει του οποίου η πληροφορική προσεγγίζεται:

- ως αυτόνομο γνωστικό αντικείμενο το οποίο μπορεί να διδαχθεί σε διάφορες βαθμίδες (τεχνοκεντρική προσέγγιση),
- ως μέσο γνώσης, έρευνας και μάθησης που διαπερνά όλα τα γνωστικά αντικείμενα (ολοκληρωμένη προσέγγιση),
- και ως στοιχείο της γενικής κουλτούρας, δηλαδή ο συνδυασμός των δύο προηγούμενων τρόπων (πραγματολογική προσέγγιση).

Οι προσεγγίσεις αυτές όχι μόνο δεν αλληλοσυγκρούονται, αλλά αλληλοσυμπληρώνονται και αλληλοεξαρτώνται.

Ως βασικοί επιδιωκόμενοι παιδαγωγικοί στόχοι στο πλαίσιο της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης θεωρούνται:

- ❖ η ανακαλυπτική μάθηση και ο πειραματισμός μέσα από την ενεργοποίηση του ενδιαφέροντος των μαθητών και μαθητριών,
- ❖ η συνεργατική μάθηση,
- ❖ η ανάπτυξη ικανοτήτων και δεξιοτήτων μεθοδολογικού χαρακτήρα,
- ❖ η καλλιέργεια ελεύθερης σκέψης κι έκφρασης,
- ❖ η αλλαγή του ρόλου του/της εκπαιδευτικού σε συνεργάτη και σύμβουλο στην πορεία ανακάλυψης της γνώσης, σε οργανωτή της διδασκαλίας και της διαδικασίας μάθησης αντί ενός απλού «αναμεταδότη γνώσεων».

Η υποστήριξη της διδασκαλίας πραγματοποιείται μέσα από έντυπο διδακτικό υλικό, από εκπαιδευτικό λογισμικό, από εκπαιδευτικό υλικό διαφόρων μορφών, όπως: διαφάνειες σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή, slides, video-μαθήματα κ.ά. Και ασφαλώς παράλληλα με την πρακτική άσκηση στο σχολικό εργαστήριο πληροφορικής.

Έτσι, κατά την τελευταία δεκαετία, αποτελεί κοινό τόπο μεταξύ των μελών της εκπαιδευτικής κοινότητας ότι έχουν γίνει σημαντικά βήματα προς την κατεύθυνση της εκπαίδευσης στην Πληροφορική και τις Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας. Καθώς, η χρηματοδότηση προγραμμάτων που αφορούν στον εξοπλισμό των σχολείων, στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, στη δικτύωση των σχολικών μονάδων, στην ανάπτυξη λογισμικού αποτελούν μέτρα συναφούς εκπαιδευτικής πολιτικής.

Ωστόσο, η ένταξη και αξιοποίηση των Νέων Τεχνολογιών στα σχολεία θα μπορούσε να επιτευχθεί αποτελεσματικότερα εάν συνηγορούσαν και άλλοι παράγοντες, όπως:

- ✓ ο ακριβής καθορισμός νέων στόχων για την εκπαίδευση και ο επαναπροσδιορισμός του ρόλου των σχολείων,
- ✓ η προώθηση της εκπαιδευτικής έρευνας και η συνεχής αναζήτηση νέων μεθόδων διδασκαλίας με στόχο την εφαρμογή των πλέον κατάλληλων,
- ✓ η τροποποίηση των διαδικασιών χρηματοδότησης των σχολικών μονάδων ώστε να αποφεύγονται οι χρονοβόρες διαδικασίες και ο αποσπασματικός τους χαρακτήρας, προκειμένου να επιτυγχάνεται άμεσα η διαμόρφωση του χώρου για την υποδοχή εργαστηρίων πληροφορικής ή ηλεκτρονικών υπολογιστών στις σχολικές τάξεις,
- ✓ η μη αποσπασματική, συνεχής, με αυξημένα κίνητρα και σε βάθος επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στις Νέες Τεχνολογίες, ώστε να γίνει αντιληπτό από τους/τις εκπαιδευτικούς ότι ο ρόλος τους γίνεται πιο απαιτητικός και σύνθετος,
- ✓ η εναρμόνιση της εφαρμογής του μοντέλου της ολιστικής προσέγγισης (διαθεματικής) στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση –σύμφωνα με το *Ενιαίο Πρόγραμμα Σπουδών Νέων Τεχνολογιών*- με την πρόσληψη εκπαιδευτικών με παιδαγωγική εμπειρία και γνώση όλων των γνωστικών αντικειμένων του Δημοτικού σχολείου,
- ✓ η βελτίωση των τεχνικών υπηρεσιών ως προς τη δικτύωση των σχολικών μονάδων, η χρήση γρήγορων γραμμών τύπου DSL αλλά και η συντήρηση των υπάρχουσών σχολικών εργαστηρίων,
- ✓ η ενίσχυση προγραμμάτων παραγωγής εκπαιδευτικού λογισμικού, αλλά κυρίως η έγκαιρη προώθηση και εφαρμογή τους στις σχολικές τάξεις.

2. Οπτικοακουστική αγωγή και διαπολιτισμική εκπαίδευση

Ειδικότερα, τις τελευταίες δεκαετίες, που η χώρα μας άρχισε να μετατρέπεται σε χώρα υποδοχής παλιννοστούντων και αλλοδαπών και κατά συνέπεια παιδιών με διαφορετικά εθνικά ή/και γλωσσικά χαρακτηριστικά (Πλιόγκου, 2005: 428), το εκπαιδευτικό σύστημα κλήθηκε να προσαρμοστεί στη νέα πολυπολιτισμική κοινωνική πραγματικότητα, η οποία χαρακτηρίζεται από γλωσσικό πλουραλισμό και πλουραλισμό πολιτισμικών κεφαλαίων (Gillborn, 1995: 1-13).

Κι εφόσον η έννοια της «πολυπολιτισμικότητας» αναφέρεται σε μια κοινωνική κατάσταση στην οποία επιτυγχάνεται η συμβίωση ατόμων με διαφορετική εθνική και πολιτισμική προέλευση κι επιπλέον η συνύπαρξη διαφόρων πολιτισμών, δύναται να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις για την ανάπτυξη της διαπολιτισμικής ιδέας (Coehlo, 2007: 11-25). Η έννοια της πολυπολιτισμικότητας εκφράζεται μέσα από την

ανεκτικότητα και τη συνύπαρξη με άλλους και μέσω της «διαπολιτισμικότητας» αποδίδεται η συγκεκριμένη πολυπολιτισμική κατάσταση (Καρακατσάνη, 2003: 179).

Αυτή την πολυπολιτισμικότητα του μαθητικού πληθυσμού καλείται η διαπολιτισμική εκπαίδευση να διαχειριστεί³. Και ακριβώς στο σημείο αυτό αναδεικνύεται η σπουδαιότητα του ρόλου της οπτικοακουστικής αγωγής. Η πρόκληση είναι μεγάλη καθώς μέσα από τα εκπαιδευτικά της προγράμματα, τα οποία θα μπορούσαν να εκπονηθούν είτε στο πλαίσιο ενός μαθήματος αγωγής στα Μ.Μ.Ε. είτε διαθεματικά με άλλα γνωστικά αντικείμενα με στόχο την αποκωδικοποίηση των εικόνων και πληροφοριών, η οπτικοακουστική αγωγή καλείται να συμβάλει στη συμβίωση, συνεργασία, αποδοχή του «άλλου» που μπορεί να έχει διαφορετικό θρήσκευμα, χρώμα, πολιτισμό, φύλο, διαφορετική εθνικότητα, γλώσσα αλλά και κάθε μορφής ατομικών διαφορών.

Και με την έννοια αυτή δεν πρόκειται για «νέο» στόχο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης αλλά για την επιδίωξη των στόχων της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης μέσω και της οπτικοακουστικής αγωγής. Σε μια τέτοια κατεύθυνση, όμως, επιδιώκεται το πέρασμα από ένα μονοπολιτισμικό μοντέλο εκπαίδευσης σε ένα πολυπολιτισμικό, σε μια εκπαίδευση δηλαδή που θα αξιοποιεί θετικά τα στοιχεία εκείνα που συνθέτουν τη σχολική ανομοιογένεια ως κίνητρο μάθησης · αλλά κι ακόμη οτιδήποτε μπορεί να προσλαμβάνεται ως «διαφορετικό» (Πλιόγκου, 2009: 4). Για το λόγο αυτό, επιβάλλεται:

- η χρήση των σχολικών εγχειριδίων σε συνδυασμό με κατάλληλο για συγκεκριμένες θεματικές οπτικοακουστικό, ηλεκτρονικό και έντυπο εκπαιδευτικό υλικό,
- η αξιοποίηση και άλλου τύπου μέσων διδασκαλίας, όπως: επισκέψεις σε μουσεία, σε οργανισμούς, σε χώρους παραγωγής καταναλωτικών αγαθών κ.ά. με στόχο την προώθηση της κριτικής διερεύνησης και εμβάθυνσης της σκέψης του μαθητικού πληθυσμού.

Προς την κατεύθυνση αυτή το Τελλόγλειο Ίδρυμα Τεχνών Α.Π.Θ. συνεχίζει τις προσπάθειές του με στόχο τη δημιουργία αδιάλειπτων δεσμών συνεργασίας με εκπαιδευτικούς και πολιτιστικούς φορείς και κυρίως με αυτούς που βρίσκονται μακριά από τα αστικά κέντρα, χρησιμοποιώντας μεταξύ άλλων και ψηφιακές εκπαιδευτικές εφαρμογές. Όπως: το «Enigmart», ένα παιχνίδι περιπέτειας που απευθύνεται πρωτίστως σε μαθητές και μαθήτριες της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ή η δημιουργία ενός ψηφιακού πολιτιστικού αποθέματος νεοελληνικής τέχνης (Πλουμπή, 2009: 30-34).

Με τον τρόπο αυτό, επιχειρείται, όχι μόνο η διάχυση της γνώσης σε αντικείμενα ποικίλης θεματολογίας, ενδυναμώνοντας το θεσμό της εξ' αποστάσεως και δια βίου εκπαίδευσης, κυρίως όμως επιδιώκεται η ενίσχυση της εκπαιδευτικής διαδικασίας μέσα από την εφαρμογή τους στις σχολικές τάξεις της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Γιατί με την υιοθέτηση μεθόδων ενεργητικής παρέμβασης οι εκπαιδευτικοί θα μπορούν να αντεπεξέλθουν στις νέες απαιτήσεις της κοινωνικής πραγματικότητας, με στόχο την επίτευξη μιας ποιοτικής εκπαίδευσης.

---

³ Η χώρα μας έχει υιοθετήσει τον όρο «διαπολιτισμική εκπαίδευση» για να περιγράψει τον τρόπο με τον οποίο το εκπαιδευτικό σύστημα προσεγγίζει την πολυπολιτισμικότητα στις σχολικές τάξεις (Νόμος 2413/1996, Φ.Ε.Κ. 124, τ. Α' /17.6.1996 και Φ10/20/Γ1/708/7.9.1999 όπου και προκύπτει η «ίδρυση και λειτουργία Τάξεων Υποδοχής και Φροντιστηριακών Τμημάτων».

Όπου η ποιοτική εκπαίδευση και προστασία για όλα τα παιδιά προϋποθέτει «πολιτισμικά ευαίσθητους και ευαίσθητες εκπαιδευτικούς» ικανούς και ικανές να διαμορφώνουν στάσεις αισιοδοξίας και αξιοπρέπειας απέναντι στη ζωή, σε μια κοινωνία που βρίσκεται σε διαρκή εξέλιξη.

Βιβλιογραφία

Brannen, Julia & O'Brien, Margaret (1996). Introduction. In: J. Brannen & M. O'Brien (Eds.). *Children in Families* (pp. 1-12). London: The Falmer Press.

Βρύζας, Κωνσταντίνος (1997). *Μέσα Επικοινωνίας και Παιδική Ηλικία*. Θεσσαλονίκη: Βάνιας.

Buckingham, David (1998). "Media education in the UK: moving beyond protectionism". In: *Journal of Communication*, 48(1), 33-43.

Coelho, Elisabeth (2007). *Διδασκαλία και Μάθηση στα Πολυπολιτισμικά Σχολεία* (Επιστ. Επιμ. Ε. Τρέσσου-Σ. Μητακίδου, Εισ. Σ. Μητακίδου). Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.

Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών Πληροφορικής (1997).

Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα:

www.pi-schools.gr/lessons/.../epps/18deppsaps_Pliroforikis.pdf

Διαμαντάκη, Κατερίνα (2002). Νέες μορφές ηλεκτρονικής επικοινωνίας. Το άτομο και η ομάδα στον κυβερνοχώρο. Στο: Κ. Ναυρίδης (Επιμ.). *Εξουσία, Βία, Πόνος*. Τόμος Α': Βία και Εξουσία (σ. 305-320). Αθήνα: Καστανιώτης.

James, Allison & Prout, Alan (1990). A new paradigm for the sociology of childhood? In: A. James & A. Prout (Eds.). *Constructing and Reconstructing Childhood : Contemporary Issues in the Sociological Study of Childhood* (pp. 7-34). London: The Falmer Press.

Gillborn, David (1995). *Racism and Antiracism in Real Schools*. London: Open University Press.

Καγιάφας, Παναγιώτης (2000). Η ανάπτυξη του Internet και το πρόβλημα του περιεχομένου-Ο ρόλος της Εθνικής Επιτροπής Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων (Ε.Ε.Τ.Τ.). Στο: Ίδρυμα για το Παιδί και την Οικογένεια. Πρακτικά Συνεδρίου. *Σεξουαλική Κακοποίηση των Παιδιών και Παιδοφιλία στο Internet* (σ. 205-209). Αθήνα: Ι. Σιδέρης.

Καμαριανός, Ιωάννης (2005). *Εξουσία, Μ.Μ.Ε. και Εκπαίδευση*. Αθήνα: Gutenberg.

Καρακατσάνη, Δέσποινα (2003). Εκπαίδευση και Πολιτική Διαπαιδαγώγηση. Γνώσεις, Αξίες, Πρακτικές. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Μακρυγιάννη, Δήμητρα (1991). Η παιδική ηλικία ως αποδέκτης κοινωνικής πολιτικής. Στο: Ίδρυμα Σάκη Καραγιώργα. *Διαστάσεις της Κοινωνικής Πολιτικής Σήμερα* (σ. 744-753). Αθήνα: Ίδρυμα Σάκη Καραγιώργα.

Νόβα-Καλτσούνη, Χριστίνα (1996). *Κοινωνικοποίηση. Η Γένεση του Κοινωνικού Υποκειμένου*. Αθήνα: Gutenberg.

Ντάβου, Μπετίνα (2005). *Η Παιδική Ηλικία και τα Μαζικά Μέσα Επικοινωνίας*. Αθήνα: Παπαζήση.

Ντάβου, Μπετίνα (2006). Το δικαίωμα του παιδιού στη γνώση και η επίδραση των Μ.Μ.Ε. Στο: Μ. Λουμάκου και Λ. Μπεζέ (Επιμ.). *Το Παιδί και τα Δικαιώματά του* (σ. 47-58). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Νόμος 2413/1996, Φ.Ε.Κ. 124, τ. Α'/17.6.1996

Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: https://www.yperth.gr/el_ec_page197.htm

Πλιόγκου, Βασιλική (2002). Το νομικό καθεστώς και η κοινωνική πραγματικότητα για τα παιδιά εκτός γάμου. Στο: Ε. Κούρτη (Επιμ.). *Η Έρευνα στην Προσχολική Εκπαίδευση. Τόμος Β'- Ψυχολογικές και Κοινωνικές Προσεγγίσεις* (σ. 291-301). Αθήνα: «Τυπωθήτω-Γιώργος Δαρδανός».

Πλιόγκου, Βασιλική (2005). Διαστάσεις δημογραφικών εξελίξεων και μεταβολών της οικογένειας: μια πρόκληση για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση. Στο: Π. Γεωργογιάννης (Επιμ.). *Διαπολιτισμική Εκπαίδευση - Ελληνικά ως δεύτερη ή ξένη γλώσσα*. Τόμος Ι (σ. 426-437). Πάτρα: ΚΕ.Δ.ΕΚ.

Πλιόγκου, Βασιλική (2009). Ο ρόλος της παιδικής λογοτεχνίας στην προσέγγιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά την εκπαιδευτική διαδικασία. Πρακτικά Ημερίδας με θέμα: «Παιδί και Δικαιώματα: Η πρόταση της παιδικής λογοτεχνίας». *Τελλόγλειο Ίδρυμα Τεχνών Α.Π.Θ.*

Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα:

<http://www.tf.auth.gr/inst/tellogleio/gallery/10xrona%20T.I/ΠΛΙΟΓΚΟΥ-0%20ρόλος%20της%20παιδικής%20λογοτεχνίας%20στην%20προσέγγιση%20των%20ανθρωπίνων%20δικαιωμάτων.doc>

Πλουμπή, Άρτεμις (2009). Το Τελλόγλειο «υιοθετεί» Νέες Τεχνολογίες Πληροφόρησης και Επικοινωνίας. Στο: *10χρονια Τελλόγλειο Ίδρυμα Τεχνών Α.Π.Θ. το Τελλόγλειο της Αλίκης και του Νέστορα* (σ. 30-34). Θεσσαλονίκη: Τελλόγλειο Ίδρυμα Τεχνών Α.Π.Θ.

Ρούκουνας, Εμμανουήλ (1995). *Διεθνής Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων*. Αθήνα: Εστία.

Ruxton, Sandy (1996). *Children in Europe*. London: NCH Action for Children.

Τσιάκαλος, Γιώργος (1999). Ανθρώπινη αξιοπρέπεια, κοινωνικός αποκλεισμός και εκπαίδευση στην Ευρώπη. Στο: Ε. Σπανού (Επιμ.). *Ανθρώπινη Αξιοπρέπεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός. Εκπαιδευτική Πολιτική στην Ευρώπη* (σ. 49-68). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα - Εταιρεία Πολιτικού Προβληματισμού «Ν. Πουλιαντζάς».

Φ10/20/Γ1/708/7-9-1999. *Διαπολιτισμική Εκπαίδευση – Ίδρυση και λειτουργία Τάξεων Υποδοχής και Φροντιστηριακών Τμημάτων*. Φ.Ε.Κ. 1789, τβ', 28-9-99.

Βασιλική Πλιόγκου

M.Sc.-Δρ. Επιστημών Αγωγής Π.Τ.Δ.Ε.-Α.Π.Θ.

Υπεύθυνη Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων Τ.Ι.Τ.-Α.Π.Θ.

Ναυάρχου Βότση 31

56431 Θεσσαλονίκη

τηλ. 2310.991615

email: pliogoun@eled.auth.gr